

УДК 93

Владислав ШЕВЧЕНКО,

бакалавр IV курсу спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03
Історія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Черемісін О., д.іст.н., професор

ЛИЦАРСЬКИЙ ТУРНІР ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ЕПОХИ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Анотація. У статті розглядається середньовічний лицарський турнір через призму історії повсякденності. Проаналізовано королівське законодавство, визначено категорії лицарів, які не допускались до участі через недостатню моральну чистоту. Визначаються політичне, економічне та соціокультурне значення лицарського турніру.

Ключові слова: лицар, турнір, герольд, мораль, куртуазне кохання.

Лицарський турнір став визначним явищем у середньовічній європейській культурі не лише з точки зору пишності події та високого рівня організації, а й з точки зору соціального резонансу. Це були не просто змагання, це справжній феномен.

Дослідники лицарства вважають, що лицарські турніри виникли у IX столітті у Франції, їх церемоніал формувався ще довгий час, приблизно до XII століття[1]. Фактично лицарські турніри являли собою військові вправи та змагання, які відбувалися на арені перед численними глядачами. Традиційно турніри були приурочені до певних видатних подій церковного або світського життя, зокрема це могли бути свята – Різдво, Великдень, тощо або весілля, коронація, хрестини у королівській сім'ї та інші урочисті події. На турнірах однакова кількість лицарів з кожного боку бились один з одним тупою зброєю, найчастіше списами з тупим наконечником, або притупленими мечами.

Правила та розпорядки турнірів формувалися довгий час і у різних державах мали свої особливості. Зокрема у Франції король Філіп Валуа видав численні закони, що стосувалися турнірів. Особливо цікавими є

постанови про правила участі у турнірах та перелік осіб, яких треба виключати з учасників турніру. Провідна роль церкви у соціокультурному та повсякденному житті пояснює, що у першому ж пункті закон захищає католицьку віру навіть на турнірі: «Дворянин або лицар, який сказав або зробив будь-що супроти католицької віри, виключається з турніру, і якщо, не дивлячись на злочин, він буде домагатися участі, покликаючись на знатність свого походження, то нехай буде він побитий та вигнаний іншими дворянами» [2, с. 81 – 82]. Усі інші пункти продовжують цю думку та забороняють участь у турнірах для усіх, хто може якось знизити авторитет цього заходу під покровительством монарха – учасники мали бути шляхетного походження, мати високі моральні якості, дотримуватись правил та не займатися шахрайством, бути вірним своєму монарху і словом, і ділом. Пияцтво, бійки, відсутність дисципліни – усе це могло коштувати лицареві участі у турнірі [3, с. 59].

Такі жорсткі вимоги свідчили про підвищення статусу самої події та зростання соціокультурного значення турнірів. Це було не просто змагання на фізичну вправність заради видовища, а й зібрання благородних осіб, під час яких символічно ніби очищувалась моральність. Такі високі вимоги до лицарів та до їх морального кодексу сприяли поширенню у суспільстві морально-етичних норм хоробрості, відваги, вірності сеньйору, церкві та Богу, сиротам та вдовам як символам бездолевних верств населення.

Зазвичай про проведення турніру оголошували за кілька місяців, герольди їхали в усі міста та землі з гербовим щитом організатора турніру та сповіщали про цю подію під гучні звуки труби. Також вони озвучували правила змагань та перелік нагород для переможця, це було додатковим стимулом. Дуже часто головною винагородою було повне лицарське озброєння та кінь, що в принципі у лицарському світі цінувалося найвище та коштувало дійсно дорого. Ну і, очевидно, слава переможця приваблювала багатьох лицарів.

Не тільки лицарі з нетерпінням чекали турнірів – глядачі також були більш ніж зацікавлені у їх проведенні. Знатні вельможі та дами готували вбрання, щоб показати себе, влаштувати який союз шляхом укладення шлюбу і т.д. Міста поряд з проведенням турнірів розквітали у цей час додатковими потоками торгівлі та ремісничого виробництва. Турніри сприяли активізації культури та мистецтва – сюди приїжджали мандрівні театри, трубадури, мандрівні поети, тощо[4, с. 31]. З одного боку – це був цент культурного життя, з іншого – сильний поштовх для її розвитку.

Крім того, під час турнірів особливе значення набував культ дами серця, у лицарів була можливість здійснити подвиги на честь дами прямо перед її очима та отримати схвальний погляд або інший знак уваги. На турнірах були навіть спеціальні трибуни для дам і знаходилися вони на центральному місці, що свідчило про популярність цієї теми у народі та про важливість куртуазного кохання у системі лицарської моралі Середньовіччя[5, с. 17].

Таким чином, середньовічні лицарські турніри являли собою не просто спортивні змагання у вправності та силі, хоча це було основою всього видовища. У період високого Середньовіччя турнір перетворюється на важливий соціокультурний феномен, він має чіткі правила з організації, правил, церемоніалу та нагород, закріплених як правило у королівських законах та указах. Середньовічний турнір не просто розважав вельмож, а був тимчасовим центром соціально-культурного, економічного та подекуди політичного життя, формував напрямки їх подальшого розвитку та каталізував ці процеси.

Список використаних джерел:

1. Скіра Ю. Особливості проведення лицарського турніру в Середньовічній Європі XII – XIII ст. URL: <https://lvivmedievalclub.wordpress.com/2014/09/03/особливості-проведення-лицарського/>(дата звернення 13.02.2023)

2. Руа Ж. История рыцарства. М.: Алетейя, 1996. 248 с.
3. Білик Я. Ігровий феномен в середньовічній культурі. Вісник Харківського університету імені В.Н. Каразіна. 2020. Вип. 62. С. 55 – 65.
4. Цебрій І., Назаренко Н. Духовне життя країн Західної Європи в епоху Середньовіччя та раннього Просвітництва. Старобільськ-Полтава, ЛНУ, видавництво «Формат+», 2021. 206 с.
5. Цветкова Л. Придворні танці в культурі західноєвропейського високого Середньовіччя. DANCESTUDIES. 2020. Вип. 3. № 1. С. 10 – 23.

УДК 94 (477)

Владислав ЩЕРБИНА,

бакалавр IV курсу спеціальності 014 Середня освіта, спеціалізації 014.03
Історія Херсонського державного університету, м. Івано-Франківськ,
науковий керівник: Кузовова Н.М., к.іст.н., доцент

НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКА ВІЙНА В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ

Анотація. У статті проаналізовані історіографічні погляди на проблему німецько-радянської війни. Описано процес зміни оцінки німецько-радянської війни в шкільному підручнику історії. Охарактеризовано різні методи під час вивчення німецько-радянської війни в шкільному курсі історії.

Ключові слова: німецько-радянська війна, історіографія, характеристика подій, віртуальна екскурсія, характеристика персонажів.

Актуальність обраної нами теми зумовлена необхідністю всебічного та неупередженого вивчення історії минулого століття у шкільному курсі. Не дивлячись на те, що з моменту завершення Другої світової війни минуло вже більше ніж півстоліття, в історіографії цього періоду